Πώλησαν για λίπασμα οστά των πεσόντων

Media: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Page: 47 Published at: 11-02-2024

Author: Surface: 782.95 cm² Circulation: 14860

Subjects:

Πορεία Ελλήνων στρατιωτών προς τον Σαγγάριο. Το εμπόριο οστών των πεσόντων Ελλήνων, που ακολούθησε της Συνθήκης της Λωζάννης, είναι μία από τις ελάχιστα προβεβλημένες πτυχές της μικροασιατικής τραγωδίας.

Πώλησαν για λίπασμα οστά των πεσόντων

Μια άγνωστη, φρικτή πτυχή της Καταστροφής του '22

«Μεταξύ Σεβρών και Λωζάννης» τιτλοφορείται το νέο βιβλίο του ιστορικού Βλάση Αγτζίδη. Καλύπτει όλη τη δραματική περίοδο από το 1920, με την υπεγράφη της Συνθήκης των Σεβρών, έως το 1923, οπότε και υπογράφηκε η Συνθήκη της Λωζάννης, με την οποία κλείνει επίσημα το χρονικό της Μικρασιατικής Καταστροφής. Δοτόσο, ο συγγραφέας δεν μένει εκεί. Το βιβλίο του φέρει τον υπότιτλο «Πλευρές της μικρασιατικής τραγωδίας» και πράγματι ρίχνει φως σε λιγότερο προβεβλημένες πτυχές, όπως το εμπόριο οστών των πεσόντων Ελλήνων της Μικράς Ασίας που ακολούθησε της Λωζάννης. Η «Κ» προδημοσιεύει σήμερα απόσπασμα από το σχετικό κεφάλαιο. Το βιβλίο κυκλοφορεί αυτές τις ημέρες από τις εκδόσεις Πατάκη.

Η. Μ.

ΠΡΟΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

«Η πρώτη καταγεγραμμένη μεταφορά εμπορίου οστών, που ανέδειξε ο ερευνητής Χρήστος Μαχαιρίδης, έγινε τον Φεβρουάριο του 1924, όταν Γάλλοι επιχειρηματίες αγόρασαν ένα φορτίο οστών το οποίο ξεκίνησε από το λιμάνι των Μουδανιών με τελικό προορισμό τη Μασσαλία. Η δεύτερη αποστολή έγινε τον Απρίλιο του 1924 με το ολλανδικό ατμόπλοιο «Venus». Το πλοίο φόρτωσε τα οστά από το λιμάνι της Σμύρνης και κατέφθασε στον προορισμό του, το Αμστερνταμ, στις 24 Απριλίου. Φαίνεται ότι το γεγονός ήταν ευρέως γνωστό και υπήρξαν πολλά δημοσιεύματα σε ελληνικές εφημερίδες. Στη φιλελεύθερη εφημερίδα «Ελεύθερος Λόγος» αναγράφεται στις 20 Απριλίου: «Το ολλανδικό ατμόπλοιο Venus, όπερ φέρει φορτίο οστών ανθρώπινων σκελετών εκ των πεσόντων στη Μικρά Ασία, διήλθε το Γιβραλτάρ την 19η τρέχοντος [...] κατευθυνόμενον εις το Αμστερνταμ όπου φθάνει μετά από τρεις ημέρας». Η εφημερίδα αναφέρει ότι το Αθηναϊκό Πρακτορείον Ειδήσεων ενημέρωσε την Ευρώπη για το φορτίο των ανθρώπινων οστών, καθώς και τις διαμαρτυρίες του ελληνικού κόσμου προς την ελληνική κυβέρνηση, η οποία ανέχθηκε τη βεβήλωση. Η πράξη αυτή, σύμφωνα με την εφημερίδα, παραβίαζε τη Συμφωνία της Λωζάννης. Το πλοίο πέρασε από Σάμο, Ικαρία και Πειραιά.

Το πρώτο κείμενο που περιγράφει τη μεταφορά συντάσσεται από τον Χρήστο Μαργετίδη από το Βαθύ της Σάμου στις 4 Απριλίου 1924. Η μαρτυρία του Μαργετίδη βασίζεται σε αυτόπτες μάρτυρες που είδαν το φορτίο, το οποίο ήταν «Σκελετοί αλόγων, βοδιών, γκαμήλων, και –ω τι φρίκη!– σκελετοί ανθρώπων μαζί, ανάκατοι, τσουβαλιασμένοι, καλοί για πρώτης τάξεως λίπασμα». Γράφει στο άρθρο του με τίτλο: «Το καράβι με τ' ανθρώπινα κόκκαλα. Οι χριστιανοί της Μικράς Ασίας εις το Ευρωπαϊκόν Εμπόριον!»: «Το "μαύρο καράβι" με τα κόκκαλα των Χριστιανών της Μικράς Ασίας προσήγγισε μετά τον απόπλουν του από τα Μικρασιατικά παράλια [...]. Κι είπα μέσα μου "Κακόμοιροι σκοτωμένοι! Δεν έφτασε το μαρτύριο και ο άδικος θάνατός σας, δεν έφτασε που μείνατε άθαφτοι κ' οι σάρκες σας έγιναν θροφή στα σκυλιά και στα κοράκια και στους λύκους των ανατολίτικων δρυμών [...]. Το τραγικό δράμα σας δεν τελείωσε με τη ζωή σας, παρά ξετυλίγεται ακόμα γύρω από τα κόκκαλά σας σε σκάνες ανήκουστης ασέβειας κι αχαρακτήριστης απανθρωπιάς [...]. Κι αντίς για άμωμο ανακομιδή πάνω στη σορό σας, η μαρτυρική ψυχή σας θα ακούσει με θλιβερό οίχτο τον καπηλικό διάλογο του παζαρέματος πάνω από τους κερδοφόρους σωρούς των κοκκάλων σας. Απ' τα κέρδη της επιχείρησης αυτής ένα μέρος ίσως διατεθεί για το "Μνημείο του άγνωστου Στρατιώτη"».

Το βιβλίο του Βλάση Αγτζίδη (εκδ. Πατάκη) καλύπτει όλη τη δραματική περίοδο 1920-1923.

Το ολλανδικό ατμόπλοιο «Venus», όπερ φέρει φορτίο οστών ανθρώπινων σκελετών εκ των πεσόντων στη Μικρά Ασία, διήλθε το Γιβραλτάρ την 19η τρέχοντος [...] κατευθυνόμενον εις το Αμστερνταμ.

Σε άρθρο της η εφημερίδα στις 20 Απριλίου στηλιτεύει με τη γραφίδα του Μιχ. Αργυρόπουλου την περιφρόνηση της ελληνικής κυβέρνησης προς τους Έλληνες νεκρούς της Μικράς Ασίας, τα οστά των οποίων έγιναν εμπόρευμα για τους δυτικούς επιχειρηματίες. Γράφει: «Αλλη εφημερίς χθες συνεπλήρωσε την πληροφορία με την αναγραφήν ότι το οστεοφόρο πλοίον προσήγγισε και εις τον Πειραιά. Και τα πράγματα εσταμάτησαν εδώ, εκτός του πλοίου, το οποίο εξακολούθησε ανενόχλητον τον πλουν του. Το συνοδεύει και το πηδαλιουχεί αποφασιστικά κάτω από τα αχορεργγή άστρα, ο Χάρος». Και συγκρίνει τη συμπεριφορά αυτή της ελληνικής κυβέρνησης με τη μετακομιδή από τη Θεσσαλονίκη οστών 170 Ιταλών στρατιωτών, πεσόντων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οπως γράφει σαρκαστικά ο αρθρογράφος: «Υπουργοί, στρατηγοί, διοικηταί, άνθη, όπλα, εμβατήρια, μνημόσυνα, λόγοι, δάκρυα. Τιμήν εις τους υπέρ πατρίδας πεσόντας. [...] Και όμως οστά και οστά πολεμιστών. Αδιαφόρως δε και τούτου οστά και οστά ανθρώπων. Αλλά τα μεν μετακομίζονται εις τα Ηλύσια της Αθανασίας, τα δε εις την κάμινον της παραγωγής λιπασμάτων. Διότι αυτός είναι ο χαρακτηρισμός του μακάβριου φορτίου "Υλικά Λιπασμάτων"! Μέσα εις το σκοτεινόν κύτος του, και απ' όλα τα υπαρκτά και ανύπαρκτα πλέον τμήματος του Γένους, ευρίσκονται εγκεκλεισμένα και συντεθλιμένα και συμπεφυρμένα ολόκληρα τεμάχια της ίδιας μας της Ζωής. Ενα σκοταμένο και ανεκδίκητο παιδί, ένας αδελφός, ένας πατέρας και μαζί με αυτούς, εν τη βουλιμία της συγκομιδής της νεκρικής παραγωγής, μία κόρη, μία αδελφή, μία μάνα, μία αγάπη, μία ανάμνηση. [...] Εν τω μεταξύ το μαύρο καράβι με τους αθρώπινους σκελετούς του προχωρεί εις τον δρόμον του. Και προς συμπλήρωσιν της ανθρώπινης τραγωδίας κατευθύνεται εις Ολλανδίαν. Εκεί εις μίαν πλουσιωτάτην ευμαρείας αίθουσαν, συνεδριάζει η κατ' εξοχήν ανθρωπιστική οργάνωσις: Το Δικαστήριον της Χάγης. Χιλιάδες αθώων νεκρών, ανταλλακτέων και αυτών με [...] το νόμισμα, θα ευρίσκονται εις ολίγην απόστασιν των σακερδέχων της ανωτάτης Δικαιοσύνης [...]».

Το θέμα αυτό έγινε ευρύτατα γνωστό. Η ομογένεια στις Ηνωμένες Πολιτείες συγκινείται και μέσω της εφημερίδας «Εθνικός Κήρυξ» αρχίζει τον έραννο με στόχο τη συγκέντρωση 50.000 δολαρίων για την αγορά του φορτίου του ολλανδικού πλοίου και την ανέγερση κοινού μνημείου για τους νεκρούς. Τελικά δεν πρέπει να έγινε κάτι. Τουλάχιστον αυτό συνάγεται από το άρθρο στον «Ελεύθερο Λόγο» στις 2 Μαΐου. Η ελληνική κυβέρνηση, η οποία αρνήθηκε κατά τη διάβαση του πλοίου από τα ελληνικά λιμάνια να ελέγξει τα φορτία, καλύφθηκε στη συνέχεια πίσω από τη διαβεβαίωση των ολλανδικών αρχών ότι το φορτίο ήταν μόνο ζωικά οστά που προέρχονταν από σφαγεία.